

FERDINANDY GYÖRGY

Hej, redejdom, redejdom

Téved, aki azt hiszi, hogy csak úgy büntetlenül meg lehet látogatni a múltat. Hogy felzörgetni a régieket nem több, mint udvariassági látogatás. Belenyúlni a mások életébe mindig veszélyes, és mindenféle váratlan következménye lehet.

Én is beleestem ebbe a hibába. Azt hittem, meg értek valamit, ha elutazom Tolna megyébe. A faluba, ahol pásztorkodtam, tízéves, kitelepített pesti gyerek. Ilyen idők jártak. Háborúsak. Bevagonírozott sváboktól örökölték száműzött székelvények.

A körülmények kedveztek a vállalkozásnak, Kisdorogon semmi se változott 50 év alatt. Megtaláltam a Lúd utcát és a házat, a domboldalt, ahová kihajtottam a tehénkét. Még Örsét is, a szomszéd leánykát, aki azon a hosszú nyáron velem legeltetett.

Igaz, hogy nem ismert rám, és abból, amit elmondtam neki, semmire sem emlékezett, de hát ott voltak a tények. Az a nyár, a legelő a Lúd utca végén, és hát ez a két tízéves gyerek. A tények pedig, mint akkor mondták, „makacs emberek.”

Csont sovány öregasszony lett az apró, szőke lányból. Rábólintott mindenre, amit összebeszéltem. A szavakra, amiket úgymond tőle tanultam, a dalocskára, amit – szerintem – elénekelt nekem. Hőgyészre, a zárdába járt iskolába. Ami nekem kaland, az ő számára nem volt több, mint vakáció: nyári szünet.

Még bikázni se tudott, pedig én milyen büszkén őriztem, amit tőle kaptam, az öt fehér kövecset!

A nővérével, Annával élt. Ez viselte gondját. Mert Örzse beteg volt, kislánykora óta. Fertőző beteg.

Indulnom kellett, kísérőm türelmetlenkedett. Beültem a francia kocsiba. Mire kiértünk a bonyhádi útra, el is felejtettem az első szerelmemet.

Megígérte, hogy Amerikába is írni fog. Ráhagytam. Csakhogy az apácák megtanították írni a növendékeket: Örzse szép, hibátlan episztolákat vitt át a postahivatalba, ami az utca túloldalán, pontosan az én régi szobámban működött.

Volt ideje levelezni. Még annak idején, kislánykorában, kivették a fél tüdejét. Bonyhádra járt be kezelésre, később pedig már sehová. Elszaladt ez a rövidke kis élet, amiből neki csak az alvég jutott, ez a ház, ez az udvar, és most ez a furcsa pesti gyerek.

Hát igen, a levelek! Megmosolyogtam őket. Csodálatos volt, hihetetlen, hogy valahol Bukovinában ma is így beszélnek az emberek. Itt van például ez a hej, redejdom. Ennek is csak a hangulatára figyeltem. Ma sem tudom, hogy mit jelent.

„Talán kezéhez jut írásom” – így kezdődik az első levél. A Lúd utcából még Bonyhád is elérhetetlen. Sőt, még az utca sarka is annak, akinek fél tüdeje van.

„Ábrándozom – folytatja Örzse –, hogy valaki ismét elhozza a kedves Gyulát.” Ezt az ábrándozást később visszavonja, elképzelésre helyesbíti. És hogy elkerülje a félreértést: „Kedves asszonyának mindenképpen megörvendenénk.” Mindenképpen. Így is, úgy is. Értem én, hogyne érteném, hogy semmire sem számíthatok.

Azután egy meglepő tanács, hogy többet kellene írnom „Örzsének” – magáról harmadik személyben beszél – „nincsen olyan elvárása, hogy a kedves Gyula egy ilyen nagy utat még egyszer megtegyen.”

Végül „hálás köszönet drága idejéért és mindenért.” Így fejeződik be valamennyi levél. „Kedves feleségének pedig ismeretlenül is tisztelet.”

Néha van azért a sorok között egy kis teológia. „Az egyik kedves olvasmányom Nagy Szent Terézia” – írja. „De amíg Szent Terézia nagyokat imádkozik, addig az asszony főz a férjének. És azt már tudjuk, hogy mi az értékesebb. Az Édes Úr emberséges. Ezért az asszonyt viszi fel először a mennybe.” (Meg fogok özvegyülni?!) „Kedves feleségének üdv és tisztelet.”

Aki így ír, az minden leírt szavát komolyan veszi. A csend is része az ilyen beszédnek. Örzse imádkozik értem. Régen a hallgatásból is értettek az emberek.

„Vasárnap lesz a búcsú Kisdorogon” – jelzi az utolsó levél. „Itt lesz a megyés püspök is.” Még egy (utolsó) alkalom. Ide került volna a meghívás. De csak egy kurta kis mondat lett belőle: „Az utazást” – „amikor tehetik”.

Tolna megyétől nemcsak Amerika, Budapest is messze van. Nem jutottam el Kisdorogra abban az évben.

A levelek pedig elmaradoztak. Örzse és Anna talán már nem is élnek. Belelyúttam két ember életébe. Könnyelműség volt. Felelőtlen dolog.

*

Elmúlt egy év, ismét hazalátogattam. Ilyenkor két hét alatt intéztem el azt, amit mások 365 nap alatt. A szerkesztőségeket és a kiadókat. A családot és a jó barátokat. Feleségem egy pénteki napon utazott el, maradt még három napom.

Három nap. Csakhogy nekem nincsen autóm itt az Óvilágban. A falunak pedig nincsen vasútállomása, és Hőgyészen nem várja volánbusz a vonatot.

Kínomban eszembe jutott, hogy egy ilyen találkozás megfilmesítése végül is érdekes, képernyőre kívánczó feladat. Felhívtam a szekszárdi televíziót.

A lány, aki annak idején beszélgetett velem, jónak találta az ötletet. Jöjjenek le az Interpicivel – javasolta, ők ott fognak várni a pályaudvaron. A stáb visz majd át abba a Tolna megyei faluba.

Minden stimmelt. Utána pedig, néma csend. Szekszárdon foglaltat jelzett a telefon. Már este volt, holnapután vasárnap. Az utolsó alkalom. Felhívtam a rendezőt, aki az életút riportot készítette velem. Ő az operatőrt. Az ötlet tetszett nekik is. Autójuk volt, úgy feküdtem le, hogy meg volt beszélve a dolog.

Másnap feladtam Örzsének egy táviratot. Felhívtam a polgármestert is. A búcsúba? – kérdezte a vonal végén egy vidám női hang. Megtudtam, hogy 10 órakor van a mise és a megyéspüspök az idén is odalátogat.

Visszahívott a szekszárdi televízió is. Nem kaptak engedélyt – panaszolták. Nem forgathatnak abban a faluban.

7 órakor megállt a stáb kocsija a kertkapuban. Megérkeztünk a Lúd utcába még a nagymise előtt. A két nővér azonban keresztülhúzta a terveimet. Kezdve azon, hogy eszük ágában se volt misére menni. Nem kaphattuk lencsevégre a bukovinai népviseletet.

Viszont 10 órára az asztalon gőzölgött a leves. Ilyen hosszú út után! – mondogatta Anna, és nekünk végig kellett ennünk egy vasárnapi ebédet. Csirkét, tésztát és süteményeket.

Menjünk el a templomig! – kérleltem a filmeseket. De ők a két nővérral csevegtek. Megtalálták a szereplőiket. Nem megyünk mi már sehová! – kárálta Anna. Az 50. évfordulón, a találkozón is rosszul lett az Örzse. Meghalt a kecskénk is! – teszi hozzá a másik, és a két öregasszony szipogva sírva fakad.

A miséről éppen kijönnek. Nincs itt semmi filmezni való. A püspöknek kezét csókolnak az emberek. Benézünk a kocsmába: ma is a sárga, 50 év előtti épület. Pirospozsgás svábok isznak a pultnál és mokány bajuszos székelyek.

– A Kecskés Erzsi? – kérdezik. Nevetnek. Az Erzsi tanult lány. Soha nem legettett se kecskét, se tehenet! A magáé az a másik, a Székács Örzse lehetett!

A két nővér portája mögött romos putri áll. A ház, ahol egy másik velem egykorú kislány lakott. Tavaly halt meg! – mondják most a pultnál. Ő verte ki az utca végébe, a domboldalba a tehenet.

Erről a szomszédlánnyról a két nővér hallani sem akar. Pedig egyedül élt az is. Ivott! – mondják róla titokzatosan. Szóval botrányosan viselkedett. De mégis, hogyan? Hát gajdolt! – feleli mérgesen Anna. Óbégatott! És Örzse? Ez?! – legyint a kérdésemre Anna. Énekelni ez sosem tudott!

Itt a Lúd utcában, nem járnak át egymáshoz az emberek. Nagyon félnek a bajtól! – mondja Anna. Az Örzse bajától. Nem látogatta meg senki félévszázad alatt.

*

Elbúcsúznak, Örzse sárga borítékot csúsztat a kezembe. Olvassa el! – kéri – ha ráér. Hadikfalva? – kérdeztem. A bukovinai emlékeit írta volna meg?

De nem. Amikor másnap beleolvasok a kéziratba, kiderül, hogy egy ilyen módszeres visszaemlékezésre a kecskés Erzsi már képtelen.

„Ki tud nagyobbat rittyenteni?” – áll az első oldalon. Azután, valamivel lejjebb, mert laza, foghíjas a szöveg: „Eccer Berta ném bément a budába.” (A budának vagy neki „a hátsó része hézagos”.)

A folytatás már folyékony. „Hadikfalván volt egy kommunista. Semmilyen társaság nem fogadta be. Aztán talált a falu végén egy tetves lányt és elvette.” Itt jelenik meg ez a ráolvasásszerű redejdom, redejdom. A hej, regülejtem jut róla eszembe. Nincs kitől megkérdeznem. Lehet, hogy melléfogok. Majd in medias Res:

„A személy (a megesett lány) édesanyja észrevette, hogy a lánya a file mellett göndöríti a haját. Miféle percsonya van a filed mellett? Kiszakasztom gyökerestül! A bolond es látja, hogy nem az Isten adta. Addig kondorgatta a haját, hogy még rosszabb es történt vele.”

Csak sejthetjük, hogy ez a még rosszabb mi lehet, mert a történet itt megszakad. „A határból hazajövet, aki csak teheti, a porond felé kerül, feredni” – áll a következő oldalon. „A zsidók es a porondon ferednek.” Megleste volna őket? Mert szakszerűen lejegyzí: „nem győzik magukról levetni azt a sok lájbit.”

Redejdom, redejdom. Úgy bizony.

A mese innen már gördülékenyebb. A személy (a megesett lány) neve Hosszú Balbina. Amikor gömbölyödni kezd a hasa, megtépi a haját az édesanya. Késő bánat: már útban van a kisbaba.

Kitű van? – kérdezzetik a faluban. Kitű van a buba? A Hosszú Balbina pedig egyre csak azt mondogatja: Isten adta. Amikor világra jön a bubacska, megenyhül a hang: „lakocska, bingócska, babba Mária!” szép kislányt szült ez a Balbina!

Hej redejdom, redejdom. Így ér véget a ballada.

De az igazi ballada a Lúd utcai lányoké. Igaz, hogy a szüleik átmentették őket három határon. De utána megfélekedzik róluk a világ. A fiúk világgá mennek, Erzsit a betegség köti gúzsba, Annát a kötelesség. Náluk talán csak a kis szomszéd-lány szerencsétlenebb. Neki nincsen családja és nincsenek emlékei sem. Elvették tőle ezt is, az utolsót: a pesti pásztorgyereket.

CSERNUS TIBOR: ÖNARCKÉP (1976)